

Od »provincijske himne« do srpskoga Dubrovnika

Sva su hrvatska glasila krajem veljače o. g. objavila vijest da je Savjet za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske jednoglasno donio odluku o raspodjeli proračunskih sredstava nacionalnim manjinama. Prema toj odluci svakoj od njih je dodijeljeno 10% više novca nego prošle godine, što konkretno znači da je iz proračunskog novca izdvojeno 24,5 milijuna kuna. Za kulturno-prosvjetnu, izdavačku i svaku drugu djelatnost u očuvanju nacionalnog identiteta, proporcijalno broju pripadnika, najviše je dobila, 6,4 milijuna kuna, srpska zajednica u Hrvatskoj. Tom je prigodom (prema »Hini« od 24. veljače) njezin čelnik dr. Milorad Pupovac izrekao prilično oštre riječi na račun nekih drugih manjinskih zajednica, upozorivši da one šire »govor mržnje«, zbog čega je Savjet »prozvao dvije udruge Mađara«. Dr. Pupovac je također ustvrdio da »prilozi na HTV-u emitirani u

nije čuo«, kako se to doslovce izrazio dr. Pupovac. Očito, dio se izdavaštva Srba u Hrvatskoj može, nažalost, mirno nazvati najobičnijim antihrvatskim »govorom mržnje«, i to u srcu Hrvatske! To, dakako, ne pokazuje samo razinu političke (ne)kulture nekih istaknutih srpskih javnih djelatnika u Hrvatskoj nego podrazumijeva i odsutnost njihove elementarne pristojnosti prema zemlji u kojoj žive, njezinom većinskom narodu i drugim manjinama. Problem postaje još složeniji ako se počne razmišljati o hrvatskim poreznim obveznicima koji iz svojih džepova plaćaju takvu vrstu izdavaštva, a sudjelovanju u sadašnjoj vladajućoj koaliciji srpske političke stranke SDSS-a, čiji su čelnici istodobno i istaknuti ljudi »Prosvjete«, o neshvatljivo tolerantnom odnosu Hrvatskih vlada (jednako prošlih kao i sadašnje) prema takvim pojavama, o šutnji Savjeta za nacionalne manjine koji, oči-

Zločin »pohrvaćenja« jezika

Sastavni dijelovi svakoga prošlog i sadašnjeg četnikovanja su poruge na račun hrvatskih svetinja, kao što su jezik, himna, stvaranje vlastite samostalne države, nacionalna svijest i sl.

Tako Jovan Mirić u napisu »Čišćenje logosa ili kojim to jezikom govorimo« donosi: »Zahitijevati da se Ivin ili Jovin jezik razlikuju isto je tako nasilje kakvo bi bilo kada bismo tražili da se oni ne smiju razlikovati. A nasilje nad jezikom je nasilje nad čovjekom. Paradigma 'novog porotka' u Hrvatskoj je odnos prema jeziku. Jezik postaje nacionalni, politički, patriotski simbol, identifikacijski kod... Preko noći (dolaskom nove vlasti) uspostavlja se svojevrsni purgatorij. Prokrustova postelja za 'pohrvaćenje' riječi... Možda svoje najrazornije učinke hrvatska konzervativna revolucija (sva su isticanja u citatima moja, T. V.) manifestira upravo na krhkome i osjetljivom tkivu jezika. Ovdje je revolucionarno nasilje ostavilo već pravu pustoš. Jedni tu pustoš vide kao 'čistoću' hrvatskog jezika (uostalom, oni su i promotori takve čistoće), drugi (a takvih je uvijek najviše) ne vide ništa, a treći se boje vidjeti, a kamoli se javno suprotstaviti toj pustoši, gluposti, primitivizmu i barbarstvu... Ova nasilna kroatizacija i desrbizacija velika je prevara i falsifikat koji implicira tezu da se hrvatski jezik ne razvija imanencijom, svojom unutarnjom logikom, nego da je to očišćen i pohrvaćen srpski jezik... To više nije ni hrvatski, ni narodni, ni materinji... Tako ovi 'ljubitelji lijepe naše' nagruđu i ranjavaju lijepu našu, jer tu ljepotu čini i jezik, govor kao način i prostor opstojnosti« (g. 1997, str. 265-266). »Hrvatski će neo-lingvisti reći da sam pisao nekim 'unitarističkim bastardom'. Oni su, pod stare dane, probuđeni i nacionalno osvećeni lingvisti, ako i cijela *bulumenta neo-jezikoslovaca i instant-kroatista poput trapavih*

Srbožderskog, samo zato, da budu utuk onome ljutom otrovu odrodskom, što ga Srbožderi vjekovima sijaše, pa i danas ga siju u ovu napuštenu siromaš srpsku... Jer Hrvatstvo je teški bolesnik. Ono stoljećima boluje od strašne političke bolesti i satirujući samo sebe pomamno urliče i ujeda svoje slavenske rođake« (1997, str. 310).

Prvi je godišnjak objavljen g. 1996, njegovi su urednici bili Drago Kekanović i Čedomir Višnjić, i on već na koricama donosi odlomak iz prikaza Ljubomira Micića, koji je nastao g. 1924, o djelu pjesnika Branka Poljanškoga pod naslovom »Ajde de!«: »Da ovaj pjesnik, one mučne godine 1915. nije bio istjeran iz svih škola u Hrvatskoj i Slavoniji samo radi toga, što Srbin nije smio zapjevati, u zemlji prečanskoj, ni dačku parafrazu poznate provincijske himne 'Lijepa naša puna flaša'...«

Hrvatska je država laž

Alenu Aniću, za kojega je napisano da je rođen u Karlovcu te da živi i radi u Zagrebu, objavljen je esej »Vojna pošta bb - Kako sam izostao iz rata«: »U četvrtom razredu srednje škole imao sam 72 neopravdana sata... Nekoliko godina kasnije opet sam neopravdano izostao, ovaj put iz rata. Bilo je mnogo više od 72 sata izostanka, ali je poziva za rat bilo oko četrdeset. Svi zajedno su govorili da moj život više nije važan, nego da je važno nešto drugo, a to drugo je, kako se tada službeno govorilo, bila država koju smo tako dugo čekali neki od nas i tisuću godina. Međutim, u to se nisam uklapao, a razloga je nekoliko. Prije svega, meni je moj život uvijek bio važan, mnogo važniji od domovine i države... Opet, ne mogu reći da domovina nema svojih lijepih strana, kada se prihvatiti kao nešto normalno i dirljivo, posebno ako se proširi na mnogo više od granice jedne države. Ali ideja 'domovine' koja se nudila na televiziji i koja se još uvijek nudi u mom svijetu ne postoji. Za mene je lažna kao i oni koji su je besramno posvojili, kao i gotovo sve do sada. Ponekad mi se čini da su jedino granate i mrtvi bili pravi. Čak je i hrvatska država, onako kako se o njoj govori i kako se doživljava, za mene jedna velika laž, jer je postala apsolutno mjerilo za sve - za ljudske živote, za ispravan život i za sve lijepo. Od kada znam za sebe ne volim čiste stvari, osim čistu vodu i čistu travu« (1997, str. 278). »Kako volim svoj zavičaj, poznate ulice, mirise, prašnjavu garažu gdje sam listao prvi porno-magazin, tri jablana preko puta stana u kojem sam prohodao, svoje susjede, poznanike i prijatelje svih vjera i nacija, svoje Hrvate, Židove, Srbe, Bošnjake, subotare, protestante, Cigane, Albance, heretike, pijance - nisam mogao dozvoliti ga mi ga otmu tako što će me netko u ratu ubiti... Kako je u mojoj glavi u to vrijeme mnogo toga stajalo naopako, a i danas nije ništa bolje, tako sam se i po-

»Ljetopis«, godišnjak Srpskog kulturnog društva »Prosvjeta« iz Zagreba, od 1996. do 2004. donio je više neprihvatljivih ocjena i tvrdnja, kleveta, neistina i uvreda na račun Katoličke Crkve u Hrvatskoj pa želimo na to skrenuti pozornost javnosti prikazujući to u nešto širem kontekstu »govora mržnje« u tim godišnjacima.

našao, pa nisam otišao u rat, nego u London« (isto, str. 279-280).

Srpstvo Dubrovnika

Beogradska znanstvenica Sofija Božić objavila je povijesnu raspravu »Dubrovačke teme u zadarskom 'Srpskom listu/glasu'«: »Kako se 19. stoljeće primicalo kraju tako su se Dubrovčani sve više uključivali u srpsko-hrvatska sučeljavanja. Nalazeći se u sferi političkih interesa i jednih i drugih, nekadašnji Slovini morali su se opredijeliti. Taj proces bio je bolan, odvijao se uz mnoge neprijatnosti. Izvjesno vrijeme izgledalo je da će se završiti u korist Srba. Oni su bili dobro organizirani, imali su svoja društva i ustanove, škole i časopise. Godine s kraja 19. i s početka 20. stoljeća obilježene su kao vrhunac jačanja srpstva Dubrovnika i kao početak njegova propadanja. U narednom vremenu slabljenje i odumiranje dubrovačkog srpstva je nastavljeno i završeno preobražajem ovog bivšeg 'slovinskog' u hrvatski grad... Suradnici 'Srpskog lista/glasa' nastojali su da taj uspon (tj. srpski uspon, op. T. V.) podrže svojim člancima i da zabilježe svaku pojavu koja ga je označavala. Redovno su donosili informacije o pokretanju srpskih listova u Dubrovniku, o osnivanju i radu srpskih organizacija, o propagandi kojom se utjecalo na pretvaranje Dubrovnika u hrvatski grad i naporima Srba da to spriječe... Pozivali su se na istaknute znanstvenike onog vremena i u njihovim djelima nalazili dokaze koji su osporavali prisustvo Hrvata u Dubrovniku kako u bližoj tako i u daljnjoj prošlosti... Skoro bi se moglo reći da se na osnovi tekstova, koji su objavljeni u 'Srpskom listu/glasu', može rekonstruirati cjelokupna dubrovačka povijest« (1997, 144-145). »Srpski list tj. Srpski glas' nalazio je mnoge dokaze o Dubrovniku kao srpskom gradu: njegovu okolinu su, kao što smo spomenuli, naselili Srbi već u 7. stoljeću, Dubrovačka republika je dobivala ili kupovala zemlje od srpskih vladara, stanovništvo tih zemalja bilo je pravoslavne vjere, dubrovački književnici su u svojim djelima pisali o srpskim junacima, o Kosovu i tragediji srpskog naroda. Dokaz je bila i istovjetnost običaja, srdačni odnosi između Dubrovčana i srpskih vladara kao i bliske veze Dubrovnika i Srbije...« (isto, 146). **Tomislav Vuković**

Nastavlja se

Snimio: Z. Alefić

udarnim terminima siju etničko nepovjerenje s isključivo desničarskih, na momente i s fašistoidnih pozicija«, te da je to sve skupa »atak na politiku Vlade jer se vraća jezik koji se godinama nije čuo«.

Politička (ne)kultura i elementarna pristojnost

Ne namjeravajući biti odvjetnikom mađarske manjine u Hrvatskoj, koja je, kao i sve druge nesrpske manjine, na vlastitoj koži osjetila svu silinu mržnje pripadnika tzv. JNA i srpskih paravojnih postrojba, među kojima je bio i veliki dio Srba iz Hrvatske, i jednako tako ne želeći biti ni odvjetnikom HTV-a, bilo bi ipak dobro upozoriti dr. Pupovca i druge srpske javne djelatnike okupljene oko njega da nije dobro »dijeliti lekcije« svagdje i svakome bez imalo samokritičnosti. Malo više poniznosti a manje prepotentnosti, više skromnosti a manje bahatosti dobro bi došlo svima, pa i najvišim predstavnicima Srba u Hrvatskoj. Naime, nakon prelistanih stranica samo nekih tiskovina objavljenih pod okriljem Srpskoga kulturnog društva »Prosvjeta«, i površne analize njihova sadržaja netko bi s puno razloga imao pravo prozvati upravo srpsku zajednicu da širi »govor mržnje«, sije »etničko nepovjerenje s isključivo desničarskih, na momente i s fašistoidnih pozicija« te pribjegava »jeziku koji se već godinama

to, ima dvostruka mjerila u »prozivanju« itd.

Pitanje bez odgovora

Ono što je najvažnije, za tako teške optužbe potrebno je svakako iznijeti i argumentirane dokaze. To znači prelistati tisuće i tisuće »Prosvjetinih« tiskanih stranica, što je, svatko će se s time složiti, prilično zahtjevan posao, ali jednako tako zbog glasovite uzrečice »scripta manent« (što je napisano ostaje) i potreban. Hoće li se netko prihvatiti toga mukotrpnog posla, zasada je pitanje bez odgovora. No, za početak dovoljno je samo pogledati npr. »Ljetopis«, godišnjak što ga izdaje SKD »Prosvjeta« u Zagrebu, pa se prilično uvjerljivi dokazi bez velikih poteškoća mogu pronaći. Potrebno je prije iznošenja spornih citata također istaknuti kako se u ovom slučaju pod riječju »četnikovanje« ne podrazumijeva, dakako, pripadnost dobro znanom organiziranoj velikosrpskoj organizaciji, nego javno propagiranje vrlo jasnih protuhrvatskih teza iz »riznice« toga ideološko-misaonog sklopa, bez obzira na njihovu vremensku određenost. Metodološki je najbolje bez popratnih komentara jednostavno citirati pojedine napise, čega će se ovaj feljton pridržavati, osim u slučajevima kad je nužno dokazati krivotvorinu i neistinu.

»Hrvatstvo je teški bolesnik. Ono stoljećima boluje od strašne političke bolesti i satirujući samo sebe pomamno urliče i ujeda svoje slavenske rođake.«

medvjeda koji - prisjećam se metafore Veselka Tenžere - u brižno njegovanom vrtu gaze gređice i cvijeće« (isto, str. 268).

Zagreb - »Srbožderski tabor«

Već sam naslov »Pisma Sime Lukina Lazića Jovanu Jovanoviću Zmaju« govori o čemu je riječ u godišnjakovu tekstu. On između ostaloga donosi i Lazićevo pismo od 1. studenoga 1897: »On ('Vrač pogađač', srpske novine koje je sa 'Srbobranom' u Zagrebu izdavao Lukin Lazić, op. T. V.) samo vrši svoju prvu i najvažniju dužnost. Jer i 'Vrač' kao i 'Srbobran' stvorila je samo živa potreba narodne samoobrane - stvorio ih je izazov Srbožderski. Oni se oboje pojavile na ovome mjestu, usred tabora

»Ljetopisova« jednakoost godinâ 1941. i 1991.

Raznovrsnim mrziteljima svega hrvatskog najveći je »magnum crimen« i sama pomisao o samostalnoj hrvatskoj državi. Tom žilavom, prevrtljivom i prilagodljivom govoru mržnje potpuno je svejedno je li riječ o Banovini Hrvatskoj, Savkinoj viziji Hrvatske, Tuđmanovoj ili bilo kojoj drugoj Hrvatskoj. Po njima se u temeljima svake od njih nalaze isključivo: zlo, fašizam, nacizam, čak i iskonski »prafašizam«!

»Čaćin ban« i »mali Zagreb«

Tako Sofija Božić u povijesnoj raspravi »Srpstvo Marka Murata« donosi zaključak: »Stvaranjem Banovine Hrvatske jednostavnim objedinjavanjem Savske i Primorske banovine kojima su priključeni i neki kotari iz drugih banovina (Dubrovnik, Derventa, Gradačac, Travnik, Fojnica, Brčko, Šid i Ilok), postavljeni su temeljni nezavisne hrvatske države koja će, preko avnojevske Jugoslavije, nastati pet desetljeća kasnije. Sudbina srpskog naroda na ovom prostoru time je bila zapečaćena« (1999, str. 298). Dragan Marijanović, za kojega stoji da je hrvatski pisac rođen u Metkoviću, u napisu »Finale - priča o djetinjstvu« ironično spominje »čaćinog bana«: »...dok sam ja osobno bio razočaran što taj ban kojeg čaća priziva da ustane - uporno ne ustaje, a i nisam bio previše uvjeren da naše hrvatske te Dinamove probleme može riješiti mrtvi ban iz čaćine pijane pjesme« (2003, str. 480).

Razumljivo je ando da u tom kontekstu i hrvatska metropola, kao središte svih povijesnih nastojanja u borbi za hrvatsku samostalnost, nije mogla biti zaobiđena. Spomenuta je u razgovoru Borisa Rašete s Borisom Budenom naslovljenom »O identitetu mislim sve najgori...«: »Zagreb? Danas se stidim samoga sebe kad se sjetim da sam kao klinac bio neka vrsta lokalpatriota. To je ono uvjerenje kad mislite da je vaš grad jedan jako poseban, jedinstven, neponovljiv, izuzetan grad, i k tomu još i bolji od drugih. Taj smiješni osjećaj sam na svu sreću odavno napustio. Zagreb je, danas bih to rekao, jedan jako mali, mali grad. To je grad koji je prožet nacionalizmom« (2002, str. 331).

»Tuđmanov režim nije bio nacistički ili fašistički, ali ga je van svake sumnje moguće opisati terminom Umberta Ecce(!) 'prafašizam' (Uhrfaschismus(!)). To je, otprilike, rigidni nacionalizam koji ima sklonost pretvoriti društvo u vojni logor u kojemu nema puno mjesta za opoziciju ili etničke manjine«

»Savkino carstvo«

Stoga ne može biti iznenađenje što se posprdno piše i o Savki Dabčević-Kučar. Tekst »Stanko Opačić Đanica - Rade Bulat« objavljuje dva pisma koja je prijateljni komunist i partizanski prvoborac Opačić poslao Bulatu, autoru knjige »Svjedočanstva«, kao i Bulatov odgovor. Prvo pismo iz g. 1981. obiluje hvalospjevima komunistima, španjolskim dragovoljcima, krajišnicima, njihovu slobodarskom duhu od doseljavanja u XVI. i XVII. st. »ovde« i sl. U drugome pismu, napisano iste godine nekoliko mjeseci kasnije, Opačić podsjeća Bulata na g. 1971: »Ti dobro znaš što se sve izmišljalo i pričalo kad si ti za vrijeme Savkinog carstva rekao istinu u saboru pa navukao hajku na sebe, Nikolu i Vrgin-

most« (1996, str. 257). Domovinski rat, oslobodilačke vojne akcije i osamostaljenje Republike Hrvatske (uz napise o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj) najomiljenije su teme »Ljetopisovih« ljetopisaca.

Nazivom »Domovinski rat« pozabavio se Dejan Đokić, znanstvenik na Univesity Collegeu u Londonu u članku: »Srpska oktobarska revolucija«: »Ako je sve

Prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman po »ljetopiscima« je ostvario zamisao ustaškoga poglavnik Ante Pavelića

više jasno da nisu Srbi jedini počinili zločine, i pored bučnih fanfara koje su popratile godišnjicu 'Oluje' u Hrvatskoj ovog kolovoza, čulo se i dosta glasova koji govore o zločinima nad srpskim civilima počinjenih u pomalo stalinistički nazvanom Domovinskom ratu« (2001, str. 322).

Slavko Borojević u pripovijesti »Otač« stavlja na istu razinu godine 1941. i 1991. objašnjavajući uzroke srpskog stradanja u Hrvatskoj: »Strašno ga (tj. njegova oca Jovana, op. T. V.) je dojmi-

vornosti za zlo koje je kraljevalo do 1995. na ovim prostorima! Kolčinu mržnje koja izbija iz svakoga retka teško je približiti ali se može pokazati Mirićeva metodologija i to samo na jednome primjeru, jer brojni drugi uopće ne zavređuju veliku pozornost. Tako na samome početku donosi dio teksta Darka Hudelista, objavljenog u »Globusu« 9. VI. 2000: »Jedan svojedobno intimni prijatelj - inače vrlo ugledan hrvatski umjetnik - prepričao mi je, još prije nekoliko godina, razgovor što ga je s njim vodio 1989. u vrijeme kada je budući hrvatski predsjednik osnivač HDZ i sastavljao nacrt programske deklaracije stranke/pokreta koji će povesti Hrvatsku u osamostaljenje i izdvajanje iz jugoslavenske federacije. Tome Tuđmanovu prijatelju nije bilo drago što on, Tuđman, u svojoj deklaraciji nije ni riječju spomenuo srpsko pitanje u Hrvatskoj, a pobuna je hrvatskih Srba bila već u zama-hu. No, Tuđman mu je odgovorio da Srbi u Hrvatskoj nisu za njega nikakav problem jer će ga kad dođe na vlast 'riješiti' na sličan način kako je to 1941. riješio Pavelić« (2001, str. 325).

Na temelju toga odlomka, koji se ne temelji na činjenicama nego na »rekla-kazala«, Mirić svejedno zaključuje: »On (tj. Tuđman, op. T. V.) je to pitanje riješio onako kako je i obećao: prijetnjama, nasiljem, etničkim čišćenjem, ekskomunikacijom i diskriminacijom svake vrste. Ukratko, po formuli: nema Srba, nema srpskog pitanja« (str. 326).

I Čedomir Višnjić u osvrtu na

njegovim navodnim izjavama poslije atentata u Skupštini tipa: Nikad više u Beograd, i tome slično. (Znajući ponešto o Radiću, kao najvjerojatniju treba tretirati mogućnost da je on u to vrijeme jednu vrstu izjava imao za Svetozara Pribićevića i njegov krug, a drugu za hrvatsko krilo Seljačko-demokratske koalicije. A pitanje je koliko i posjetiocima treba vjerovati.) Tako je sva odgovornost za proturječnu drugu polovinu tridesetih padala na Vladka Mačeka, kome i to je ono što je najzanimljivije, ni neosporni politički uspjesi nisu pomogli da sigurno uđe u Panteon što ga je formirala dominantna hrvatska intelektualna desnica. Kao ni Josipu Brozu« (isto, str. 435).

»Spremnost su i poslije 55 godina vrlo zanimljive novine, i Trpimir Macan nije jedini koji je to primijetio. Na taj su način o njoj pisali, koliko je ovom recenzentu poznato, Ante Ciliga, Stanko Lasić i Branimir Donat. I u takvom društvu naš pripovjedač je krajnje dobronomajeran i blagonaklon čitalac misli i volje ustaške Hrvatske. Pritom mu zanatski neizbježna sustavnost u čitanju ne ide u korist. Drugi svjetski rat se jedva nazire u tamnoj pozadini te njegove intelektualno-političke panorame. U onome što je ustašama najvažnije, Macan se slaže s njima: 'Naposlijetku, prihvatljive su ustaške procjene da je obnova Jugoslavije obnova nastojanja da se realizira srpska politička misao, da je to tek zaobilazan put do realizacije velikosrpskog ideala. To je u biti i u krajnjem ishodu i posljedicama

»Ljetopis«, godišnjak Srpskoga kulturnog društva »Prosvjeta« iz Zagreba, od 1996. do 2004. donio je više neprihvatljivih ocjena i tvrdnja, kleveta, neistina i uvreda na račun Katoličke Crkve u Hrvatskoj pa želimo na to skrenuti pozornost javnosti prikazujući to u nešto širem kontekstu »govora mržnje« u tim godišnjacima.

trijebimo naziv poznate knjige Eugena Kogona. No, država SS-a leži na krajnjoj točki tog puta i hoće li društvo do nje stići ili ne, ovisi samo o okruženju. Namjera svakako postoji« (2000, str. 396). Vojnu akciju kojom je Hrvatska oslobodila vlastita okupirana područja, Vukosava Opačić-Lekić u članku »Neostvarena ideja o muzeju Sava Mrkalj u Vojniću« opisuje pomalo pjesnički, ali s vrlo jasnom ocjenom: »Ideja o muzeju u Vojniću otišla je zauvijek u prošlost. Ona je, doduše, zaboravljena mnogo ranije, a korijeni toga zaborava kao da su bili i korijeni svega onoga što je dovelo i do novijih zbivanja. Na tom prostoru Srbi odavno nekom nisu bili potrebni, tj. nekom su smetali i od povjetaraca netrpeljivosti vremenom je stvorena 'oluja' mržnje i pustoši« (2001, str. 280). Razumljivo je onda da četnički misaoni sklop ne vidi ništa dobrog u Hrvatskoj i od Hrvatske, pa je Goran Babić u tekstu »Margina na rubu« postavio sebi jasnu zadaću: »Namjera ovog teksta je vrlo jednostavna. On će ispitati, u mjeri u kojoj je to moguće i u skladu sa svojim sposobnostima, tezu prema kojoj je današnja Hrvatska jedna slobodna i suverena, samostalna i neovisna, demokratska i zapadnoeuropska država (istaknuo Goran Babić, op. T. V.). Premda gornja teza superiorno pobjeđuje na svim izborima u Hrvatskoj u proteklih deset godina, to s istinom ne mora imati baš nikakve veze« (2001, str. 347).

Po »ljetopiscima« može se, kada je riječ o srpskom pitanju u Hrvatskoj, jedino govoriti o asimilaciji i ni o čemu drugom, kako to donosi napis Dušana Ivanića »Poslanje Stanka Koraća«: »Međutim, netrpeljiv i ponižavajući odnos hrvatske zvanične politike i nacionalističke inteligencije prema srpskoj tradiciji i srpskom narodu u Hrvatskoj, kao i mjesto koje je zauzimao u Srpskom kulturnom društvu 'Prosvjeta', Koraća preusmjeravaju i on se, sve do prinudnog napuštanja Zagreba i odlaska u Beograd (1991), otvoreno i argumentirano zalaže za kulturnu samostalnost i ravnopravnost srpskog naroda u ondašnjoj Hrvatskoj... Dijelu hrvatske inteligencije, a zvaničnoj politici globalno, nije odgovaralo djelo (Književna hrestomatija, op. T. V.) koje je potvrđivalo i jačalo samospoznaju istorijskih korijena i vrijednosti književnosti nastale u krilu srpskog naroda, pošto su računali na njegovu kulturnu i svaku drugu asimilaciju« (1997, str. 14 i 16).

Tomislav Vuković

Nastavlja se

potvrdila povijest socijalističke Jugoslavije« (isto, str. 437).

»Oluja« mržnje i pustoši

Prema »Ljetopisu« riječ je, dakle, o »proustaškom karakteru hrvatske države«, što potvrđuje i Borivoj Dovniković Bordo u prikazu knjige Mirka Tišme »Srbi i crkva u Čepinu« naslovljenom »Izgubljen zavičaj«. On opisuje Hrvatsku rabeći vrlo jasan prezent glagola »imati«: »Knjiga donosi podatke o sudbini čepinskih Srba nakon 1991. godine, tj. o trendovima proustaškog karaktera koji su imali i još uvijek imaju za cilj očišćenje hrvatsku državu od 'remetilačkog srpskog faktora'« (1999, str. 487).

Borisu Rašeti nije čak ni to dovoljno nego u tekstu: »Feral Tribune - sloboda narodu« rabi riječ »prafašizam«: »Hadezeov' je režim bio esencijalno zločinački... Tuđmanov režim nije bio nacistički ili fašistički, ali ga je van svake sumnje moguće opisati terminom Umberta Ecce(!) 'prafašizam' (Uhrfaschismus(!)). To je, otprilike, rigidni nacionalizam koji ima sklonost pretvoriti društvo u vojni logor u kojemu nema puno mjesta za opoziciju ili etničke manjine, ali to još uvijek nije Država SS-a, da upo-

lo kad je Puniša Račić 29. lipnja 1929. godine, u Narodnoj skupštini u Beogradu, ubio i teško ranio tri poslanika Hrvatske seljačke stranke (HSS), među kojima i vođu stranke Stjepana Radića, koji je poslije dva mjeseca umro. Otač je taj gest smatrao strašnom političkom greškom, kratkovidnom politikom i stalno govorio: 'Te puške će kad-tad pucati po Srbima u Hrvatskoj', što se obistinilo 1941-1945. i 1991.-1995« (2001, str. 18).

Tuđman po uzoru na Pavelića

Slijedi potom stavljanje u »isti koš« prvoga hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana i ustaškog poglavnik Ante Pavelića u tekstu Jovana Mirića »Etničko čišćenje - masovni zločin ili srpska podvala?«. Kompilacija je to brojnih tekstova i izjava s vrlo jasnom namjerom da se odgovori na postavljeno pitanje. Prema citatima Darka Hudelista, Milana Jergovića, Borisa Vlašića, Drage Hedla, Stipe Šuvara, Milorada Pupovca, Borisa Budena, Ante Tomića, Borisa Pavelića i dr., sve je jasno! Hrvatska je stvorena na zločinu koji je osmislio i ostvario »vrhovnik« Tuđman po uzoru na prethodnika Antu Pavelića. U svemu tome, dakako, nema, ne samo ni jedne riječi ili barem slova nego ni točke i zarez, slikovito rečeno, ili mrvice srpske odgo-

knjigu Trpimira Macana »Spremnost

1942-1945« naslovljenom »O Spremnosti, sa i bez navodnika«, obrazlaže tvrdnju u kojem slučaju »Pavelićev i Tuđmanov period funkcioniraju kao jedna cjelina«: »Autor knjige i urednik Spremnosti su iz iste političke porodice i to nije nikakva tajna koju bi trebalo posebno otkrivati. Prvi bi bez problema mogao pisati u Spremnosti, drugi u Vijencu. Naš historičar se ponaša više kao sufler, nego analitičar, on je čovjek koji zna više, prije svega to zašto su njegovi mogli i morali privremeno izgubiti i nestati... Tako u svijesti većine hrvatskih intelektualaca i današnjih autora Matice hrvatske, Pavelićev i Tuđmanov period funkcioniraju kao jedna cjelina, emotivno i intelektualno, duhovno i materijalno. Zapravo prva polovina devedesetih je direktni nastavak perioda 1935-1945, a svibanj mjesec posljednje godine u nizu predstavlja trenutak u kojem je vrijeme stalo« (1998, str. 434). »Svjesni, međutim, da iskustvo i učinak HSS-a ne mogu i ne smiju kompletno odbaciti, suradnici ondašnje Hrvatske revije i današnje Matice hrvatske, uglavnom idu za tim da se Stjepana Radića spasi za njihovu varijantu hrvatstva. Insistiralo se na

Teističko-teokratska država Hrvatska?

Jedna od temeljnih zasluga velikosrpstva tijekom povijesti, koju baštine njegovi suvremenici, radikalno je protukatolištvo. Tako se Katolička Crkva, Vatikan, papa, klerici, vjernici laici, redovnici, redovnice, župnici, kardinali, posebice iz redova Crkve u Hrvata, opisuju i doživljavaju isključivo s motrišta vrela svakoja-kog zla u povijesti i sadašnjosti. »Prosvjetin« se »Ljetopis« u svojim napisima nije previše odmaknuo s te polazišne točke, u kojima gotovo i nema ništa pozitivnog, humanog, plemenitog, a onda razumije se, ni kršćanskoga u katolištvu.

»Jezuitski principi nijesu zaboravljeni«

Stoga, u već spomenutom napisu »Stanko Opačić Danica - Rade Bulat«, partizanski prvoborac Opačić upozorava g. 1981. svog kolegu Bulata na pogibelj od Svete Stolice: »A onda dolazi pokrst i Glinska crkva. I opet tradicija i to duboka. Nema starog historijskog spisa koji ne govori o vječitim težnjama Sv. Stolice da sačuva ili poslije povampiri Crno-Žutu Monarhiju i da je proširi kao podunavsku katoličku na principima čija država toga i vjera'. Zar stari njeni ostaci ne vuku tu ideju do dana današnjega... vidi se da su naši preci najprije potiskivani da se pokmete. Kad to nije uspjelo izmišljena je zloglasna 'Unija' koja je imala uspjeha samo u manjim oazama kao što je Žumberak. A stari jezuitski principi 'pridobiti, pokoriti ili uništiti' nijesu zaboravljeni, nego su se sada pojavili u Budakovoj paroli 'il se pokloni il se ukloni'. Nije dakle to bilo samo kod vas. Oni ostaci Srba u Zagrebu i Karlovcu što su 'milo-srdni' građani uzeli iz logora Karitasa sve je pokatoličeno i preživjelo. Dok su ustaše i Stepinac dobro znali da se ona masa Vrgomoščana ne može pretopiti, nego da špekuliraju da sačuvaju glavu, pa su osuđeni na uništenje« (1996, str. 246-247).

»Katolički zloduh« prijetio je srpstvu ne samo u novijoj povijesti nego, dakako, i u njegovoj daljnjoj povijesti, o čemu piše, također već citirana Sofija Božić u povijesnoj raspravi »Dubrovačke teme u zadarskom 'Srpskom listu/glasu'«: »U čvrstom opredjeljenju Dubrovačke Republike za rimokatoličku vjeroispovijest, što su hrvatski političari i znanstvenici često koristili kao argument na osnovu koga se može negirati srpstvo Dubrovnika, 'Srpski glas' je vidio samo želju Republike da ovu moćnu silu, Rimokatoličku crkvu, ima na svojoj strani kao zaštitnicu i pokroviteljicu, i izraz težnje da se stanovništvo iz susjednih oblasti, stečenih od srpskih vladara i naseljenih Srba pravoslavne vjere, što prije asimilira. A da bi što prije asimilirala te nove žitelje, Republika ih je prevodila u rimokatoličku vjeru i time udaljavala od pravoslavnih sunarodnjaka iz dubrovačkog zaleda... Budući da stav suradnika 'Srpskog lista/glasa' bio da se 'ne smije mi-

ješati vjera od narodnosti', rimokatoličanstvo Dubrovnika nisu smatrali nikakvim dokazom nersrpskog porijekla njegovih stanovnika. Za 'Srpski list/glas' Dubrovčani su, naime, bili dio srpskog naroda koji se, sticajem

povijesnih prilika, razvijao na specifičan način, u okviru posebne državne cjeline, ali tako da njegov srpski karakter nikada nije bio doveden u pitanje...« (1997, str. 147). »Dakle, iz tekstova o drevnom gradu Dubrovniku, objavljenih u 'Srpskom listu', tj. 'Srpskom glasu' možemo zaključiti da je srpska inteligencija na Primorju hrabro preuzela veliki i odgovorni zadatak: da svom narodu još jednom objasni tko i kojim putem treba ići kako bi konačno prebrodio sudbinu koja ga je pratila stoljećima - postupno osipanje i nestajanje. Budući da su Srbi kontinuirano, tijekom duljeg vremenskog perioda proganjani i protjerivani, da je njihov životni prostor sustavno i planski sužavan, predstavnici srpskog naroda u Dalmaciji su, ustvari, pojašnjavajući u svom glasilu nacionalni identitet Dubrovnika, apelirali na sunarodnjake da izdrže sva iskušenja pred koja ih

Za sadašnjega pomoćnika ministra kulture Čedomira Višnjića Hrvatska je »karikaturalan primjer«

stavljaju silnici te da, uprkos svemu, smognu snage za daljnje postojanje« (isto, str. 148).

»Ima srpstva i bez tri prsta«

S tezom o »kontinuiranom proganjaju i protjerivanju, asimilaciji i prevodenju« pravoslavnih Srba, po zakonu spojenih sudova neizbježna je tema o »Srbima katolicima«. U njoj je Vatikan ponovno u središtu velikosrpske pozornosti, koja je tu svoju omiljenu tezu povremeno aktualizirala kroz povijest, preko Vuka Stefanovića Karadžića, nešto kasnije akademika Jovana Erdeljanovića, pa sve do novijih vremena, tj. četničkog vojvode Vojislava Šešelja i drugih srpskih znanstvenika, političara i javnih djelatnika. Sofija Božić u povijesnoj raspravi »Srpstvo Marka Murata« samo je dio tog podužeg niza: »Davne 1640. godine u Rimu je objavljen spis pod naslovom 'Život sv. Save'. Autor

je bio - rimokatolički biskup Tonko Marnavić. Stotinu pedeset godina kasnije (1789), kanonik dr. Ivan Josip Pavlović-Lučić ponovno je izdao ovo djelo, sa svojim predgovorom i komentarima. I biskup Marnavić i kanonik Pavlović, iako u službi Vatikana, otvoreno su isticali da su 'srpskog plemena!' Ova dvojica crkvenih velikodostojnika su s punom sviješću pripadali i Rimokatoličkoj crkvi i srpskom narodu. Međutim, od početka 20. stoljeća Vatikan je počeo koristiti hrvatsko ime kao oblik svog misionarskog nastupanja na Balkanu što je rezultiralo poistovjećivanju pojmova Hrvat i rimokatolik. Tako je većina Srba u Hrvatskoj koji su sustavno prekrštavani još od vremena kardinala Kolonića, zadarskih nadbiskupa Zmajevića i Viktora i popa Mesića, promijenila i svoj nacionalni identitet. Uz rimokatolicizam Srbi su prihvatili - hrvatsko ime, što znači da su, napuštajući srpski nacionalni korpus, uvećavali hrvatski. Pa ipak, iskru srpske svijesti nisu uspjeli da ugaše ni vjekovi, niti pritisak Vatikana. Ona je ponovno zasijala u drugoj polovici 19. stoljeća. U znanstvenoj literaturi ovo 'buđenje' dijela populacije koji nije zaboravio svoje srpsko porijeklo naziva se jednostavno i neprecizno - pokretom Srba katolika. Dakle, nazivom se sugerira da je riječ o izvjesnom broju pojedinaca koji je imao drukčija nacionalna osjećanja od većine stanovništva. Međutim, riječ je o svjesnom opredjeljenju srpskog naroda rimokatoličke vjere koji je vjekovima živio na prostorima Hrvatske, opredjeljenju utemeljenom na povijesnim, etnografskim i lingvističkim činjenicama. I o nečemu što nadilazi dokazne okvire samim time što predstavlja jedan od segmenata totaliteta koji obično nazivamo borbom za srpsko oslobođenje i ujedinjenje« (1999, str. 294).

Teorija o Srbima katolicima može se sažeti u uzrečicu: »Ima srpstva i bez tri prsta«, što je naslov poglavlja u napisu Stevana Roce: »Moja sjećanja o Ivi Čipiku«. U njemu se uz ostalo iznosi i biografski podatak o spomenutom književniku, koji je rođen g. 1881. u Vodicama a preminuo g. 1974. u Beogradu: »1941. godine prešao je s čitavom svojom obitelji u pravoslavlje« (2000, str. 230).

A »pokršćavanja« u »suprotnom smjeru«?

U takvom izrazito negativističkom ozračju napisano je mnoštvo stranica i izgovoreno bezbroj riječi o »pokršćavanju« - »alfi i omegi« gotovo svakog pogleda na katolištvo. Tako potreban znanstveni pristup toj neuralgičnoj točki pravoslavno-katoličkih i srpsko-hrvatskih odnosa na ovim prostorima potpuno je zasjenjen silnim mnoštvom krivotvorina, zlonamjernih laži, mitova, prepričavanja, jednostranosti i, što se rijetko čuje u javnosti, jednosmjernosti. To znači da

se danas uopće više ne čuju glasovi o prisilnom »pokršćavanju« katolika u pravoslavce npr. u srednjovjekovnoj Bosni, Kraljevini Jugoslaviji, Srbiji za vrijeme Drugoga svjetskog rata ili u devedesetim godinama prošloga stoljeća, što, dakako, nikako ne može opravdati ni jedno nasilno »pokršćavanje« u povijesti, uvjetno rečeno, »u suprotnom smjeru«!

I povijesni prilog »Srbi u Karlovcu« Đure Zatezala, ravnatelja karlovačkog arhiva, boluje od te površnosti i nelogičnosti (kasnije će se vidjeti i netočnosti), što ozbiljno dovodi pod upitnik njegovo nastojanje da bude objektivno. Naime, o karlovačkim Srbima u NDH između ostaloga donosi sljedeću tvrdnju: »Prisiljeni zločinima ustaša jedan mali broj srpskog stanovništva Karlovca tijekom 1942. godine nasjeo je ustaškim obećanjima da će im biti pošteđeni životi ako prijeđu u rimokatoličku vjeru. Čak su im obećali i izjednačenje u svim pravima i dužnostima s katolicima Hrvatima. Tako je 300 pravoslavnih Srba Karlovca prevedeno u katoličanstvo.« Međutim, autor tvrdnju »potkrepljuje« fusnotom br. 43. koja, očito, nema nikakve veze s prijelazom karlovačkih Srba u rimokatolištvo: »Zakonska odredba o osnivanju Hrvatske pravoslavne crkve, donesena 3. travnja 1942, NN br. 77 od 7. travnja 1942. godine« (1999, str. 68).

Dakle, ipak je riječ o još jednoj proizvoljnoj, tj. neznanstvenoj interpretaciji. Usputno, bilo bi dobro da znanstvenici, ako im je doista stalo do povijesne istine, počnu razlučivati prisilu u vjerskim prijelazima u NDH, što je za svaku za osudu, od izlaženja ususret konkretnim ljudima i pokušaja njihova spašavanja od strane pojedinih katoličkih svećenika. To, dakako, nije nimalo lako, ali stavljanje svih vjerskih prijelaza u isključivo negativan kontekst sigurno ne pridonosi povijesnoj objektivnosti. U tom je smislu potrebno listati i knjige prijelaznika rimokatoličkih župa u Karlovcu, u kojima se najpouzdanije može doći do vrlo preciznih službenih podataka. Neslužbene je podatke vrlo teško, gotovo nemoguće, odrediti i njima se zbog toga još nitko nije pozabavio, a oni podrazumijevaju izdane potvrde od pojedinih župnih ureda o prijelazu, ali »bez pokrića«, što znači da »prijelaznik« nije bio upisan u Knjigu prijelaznika (dolje potpisani imao je priguđu vidjeti jednu takvu potvrdu). Iz njih se vidi da je tijekom g. 1942. u župi Blažene Djevice Marije Snježne u Dubovcu, koja je bila povjerenica Mirku Veslaju, u rimokatolištvo prešlo ukupno 540 osoba (najvećim dijelom srpskopravoslavnih), a u župi Presvetoga Trojstva, koju su vodili franjevci, 25 osoba (uz pravoslavce jedna osoba židovske vjeroispovijesti).

Dakle, vrlo se lako među ukupno 565 službenih prijelaznika može utvrditi točan broj karlovačkih pravoslavnih Srba,

»Ljetopis«, godišnjak Srpskoga kulturnog društva »Prosvjeta« iz Zagreba, od 1996. do 2004. donio je više neprihvatljivih ocjena i tvrdnja, kleveta, neistina i uvreda na račun Katoličke Crkve u Hrvatskoj pa želimo na to skrenuti pozornost javnosti prikazujući to u nešto širem kontekstu »govora mržnje« u tim godišnjacima.

koji sigurno prelazi broj 300. Nije ni najsretnije Zatezalovo smještanje »nastavka« zatiranja srpskopravoslavnih crkvenih općina nakon Drugoga svjetskog rata (isto, str. 81) u kontekst tobožnjega kontinuiranog nesnošljivog odnosa prema Srbima u Hrvatskoj, jer, kao što je poznato, na djelu je bila politika ondašnjih komunističkih vlasti prema općenito svim vjernicima i crkvenim organizacijama. Uostalom, razmjere toga zatiranja na vlastitoj su koži, jednako tako ako ne i puno više, osjetili i katolički Hrvati u Federativnoj Narodnoj Republici Hrvatskoj, te nešto kasnije i u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj.

»Karikaturalni« primjer Hrvatske

Velikosrpstvo se s vojnog područja, na kojemu je g. 1995. doživjelo u Hrvatskoj poraz, prebacilo na medijsko, gdje prilično uspješno (to znači razorno) djeluje. To zorno pokazuje i Goran Babić u tekstu »Margina na rubu«: »Zar je u skladu sa suvremenim shvaćanjem demokracije da se, nakon više od dva stoljeća otkako se u kolijevci moderne zapadne demokracije ostvario raskid crkve i države, u Hrvatskoj začine obrnut proces, te ona svakim danom postaje sve više jedna teistička, da ne kažem teokratska država u kojoj se ni jedna značajnija politička odluka ne donese a da u nju nisu umočeni prsti katoličke vrhuške, glave oktopoda?« (2001, str. 360).

Sadašnji pomoćnik ministra kulture Čedomir Višnjić u uvodnim riječima za »Ljetopis« istu tezu uzdiže na višu intelektualnu razinu, te ipak malo biranim riječima piše o »hrvatskom nacionalizmu«: »Svaki nacionalizma zatvara svoj krug i neizbježno vodi u samolikvidaciju činstvom i samozatvaranjem, Hrvatska je samo jedan zgodan primjer, gotovo karikaturalan. Jak utjecaj Rimokatoličke crkve i male dimenzije kroz čitavo dvadeseto stoljeće daju hrvatskom nacionalizmu nešto od totalitarne oporosti« (2004, str. 10).

Tomislav Vuković

Nastavlja se

»Crkva je najveći ratni profiter!«

Još se jedna kvazihistoriografska teza provlači stalno kroz »Ljetopisove« tekstone, a ta je da su se zvona iz porušenih srpskopравoslavni crkava odnošena u katoličke crkve. Zašto je ta optužba na račun Katoličke Crkve, tj. njezinih vjernika tako omiljena među srpskim znanstvenicima i pukom, može se samo slutiti.

Neistine pod okriljem znanstvene metodologije

Tako Svetozar Livada u tekstu »Primišlje - oteti zavičaj« tvrdi: »Dakle, nema više Primišljana, moga zavičaja. Nema njegovih ljudi, nema crkve, a njezino zvono je u poraću bilo na katoličkoj crkvi u Slunju« (1997, str. 276). Međutim, tri su zvona u tornju slunjske župne crkve Presvetoga Trojstva zvonila već davno prije poraća, te ne samo da joj nije bilo potrebno još jedno zvono nego za njega u tornju nije ni bilo mjesta. Osim toga, teza po kojoj su partizani (glavni je organizator među njima bio Srbin imenom Mihajlo), nakon što su srušili srpskopравoslavnu crkvu u Primišlju, njezina zvona poklonili katoličkoj crkvi u Slunju mogla bi se svrstati u književnu vrstu znanstvene fantastike. Sva je sreća da o tim događajima još uvijek ima živih svjedoka, od kojih je i Ivan Rigljan iz Primišlja. Pismenog traga u župnoj spomenici o nabavci zvona, nažalost, nema jer su četnici 27. studenoga 1991. spalili i srušili, tj. zatrli sve katoličke tragove u Slunju. No, znakovit je taj srpski misaoni sklop po kojem protuhrvatske optužbe ne moraju biti apsolutno ničim argumentirane, dok se od obrane očekuju relevantni podaci!

I Đuro Zatezalo u povijesnom prilogu »Srbi u Karlovcu« iznosi sličnu optužbu. Na str. 105 u fusnoti br. 22 prenosi odlomak o Bogorodičinoj crkvi u Glini iz knjige Marka Miljanovića »Glina - Glini kraj kroz stoljeća« (Zagreb 1988, str. 504), u kojemu se tvrdi da su iz porušene glinske pravoslavne crkve »crkvena zvona poklonjena katoličkoj crkvi u Viduševcu«. To je još jedan primjer kako se neistina prenosi i širi pod okriljem tobožnje strogo znanstvene metodologije, koja je na prvi pogled neupitna jer donosi: autora, naslov djela, citat, stranicu, godinu izdanja i sl. Međutim, ono što je najbitnije, nitko ne sumnja u istinitost »znanstvenog« vrela koje se polako ali sigurno razlijeva po knjigama, časopisima, novinama i, što je također važno, koje se usmeno preporučava. Laž tako konačno postaje istina i nju je nakon toga gotovo nemoguće iskorijeniti jer je već duboko prodrila u kolektivnu svijest. Vrijedi navesti barem neke najpoznatije primjere takvih srpskih mitova: broj jasenovačkih žrtava, pismo dr. Grisogona, brada metropolita Dositeja, nizovi »izvađenih srpskih očiju« na beogradskom kolodvoru, dječji »logor« u Jastrebarskom, »franjevci« Majstrovski, »800.000 ubijenih Srba« do sredine 1942, rimoka-

tolički svećenik - glinski kolar, Stepinčević »zločini« itd.

Kada je riječ o župnoj crkvi sv. Franje Ksaverskoga u Viduševcu i kapeli sv. Antuna u Dvorišću, koja je pripadala viduševačkoj župi, jedno je sigurno: ne samo g. 1941. nego i kasnije one nisu potrebovale nikakvo zvono. Povijest četiriju viduševačkih i dvaju dvorišćanskih zvona opisana je u monografiji bivšega tamošnjeg župnika Jurja Jernejića »Spomenice župa: Maja, Viduševac, Glina, Mala Solina« (Zagreb 1998, str. 328-339). Zanimljiv je »usud« viduševačkih zvona, tzv. »cinkuša«: malog, srednjeg i posebice velikog zvona sv. Franje Ksaverskoga, teškog oko 600 kg, izlivenog po Hinku Degenu g. 1853. Sva su viduševačka zvona utihnula u srpskoj agresiji g. 1991. jer su sve

Gotovo svi srpski znanstvenici tvrde da su na ovoj fotografiji Srbi u glinskoj crkvi neposredno prije ubojstva. Toj najobičnijoj povijesnoj krivotvorini nije odolilo ni »Ljetopis« crkve na okupiranom glinskom području bile srušene!

Slika iz glinske crkve

Vezano uz glinsku crkvu, i Mirko Demić, bivši časnik JNA i nekadašnji djelatnik »Srpskoga glasa«, glasila koje je izlazilo u tzv. Republici Srpskoj Krajini, u autobiografskom uratku »Ja, Srbi i Hrvati« zapisao je: »Pradjeda su odveli, kao i mnoge, zaklali (u onim fotografijama snimljenim neposredno pred klanje u glinskoj crkvi bezuspješno sam ga tražio)« (1999, str. 407).

Autor je, nažalost, do kraja života mogao tražiti svoga pradjeda na spomenutoj slici i ne bi ga pronašao jer fotografija iz pravoslavne crkve u Glini (»neposredno pred klanje«) iz g. 1941. jednostavno ne postoji! Slika koja se spominje najobičnija je povijesna krivotvorina, čijom je žrtvom postao i sam Demić. Riječ je, naime, o slici koju je dr. Milan Bulajić objavio u knjizi »Ustaški zločini genocida i suđenje Andriji Artukoviću 1986« (Beograd

1988), s potpisom: »Srbi sakupljeni u glinskoj pravoslavnoj crkvi Rođenja Bogorodice na dan 21. kolovoza 1941. godine, snimljeni uoči masovnog pokolja koji su nad njima izvršile ustaše. Snimak je iz arhiva Božidara Cerovskog, pomoćnika ministra unutarnjih poslova Andrije Artukovića.« Svjetski uglednog »eksperta« za ustaštvo dr. Bulajića opovrgnula je gore spomenuta monografija Marka Miljanovića »Glina - Glini kraj kroz stoljeća«. Na str. 507 objavljena je fotografija s potpisom: »Iko-

nostas crkve Rođenja Bogorodice u Glini. Rad Pavle Simića. Nastajao od 1866. do 1872. godine.« Već na prvi pogled usporedbom obiju fotografija lako je zaključiti kako je riječ o dvije potpuno različite crkve, što je kasnije, ali tek usputno u fusnoti, priznao i sam dr. Bulajić. Nažalost, i tobožnji snimak srpskih seljaka u glinskoj crkvi nalazi se po brojnim knjigama, časopisima, čak i web-stranicama, i to s komentarima namijenjenim inozemnim čitateljima!

Stepinčeva kolaboracija s fašizmom

Najviši predstavnici novije katoličke crkvene povijesti, posebice dva najsvjetlija velikana Crkve u Hrvata, bl. Alojzije Stepinac i kardinal Franjo Kuha-

rić, dobili su »očekivanu« pozornost u »Ljetopisima«. Goran Babić je u tekstu »Margina na rubu« o njima vrlo jasan: »U to se doba (II. vatikanskog sabora, op. T. V.) javila danas već zaboravljena teologija oslobođenja i počeo, ma koliko skromno, novi duh u ljušturi, u oklopu, u strukturi kurije, u oligarhiji, koja se još nije bila oprala od Pija Dvanaestog (odnosno Stepinca u našem slučaju) i kolaboracije s fašizmom« (2001, str. 361).

Po srpskopравoslavnom svećeniku Milanu Radeki zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac skovao je plan o progonstvu srpskopравoslavni svećenika iz Hrvatske u Srbiju, što iznosi u djelu »Neka sjećanja na 1941.«: »Kada je došlo do toga da smo mi srpski pravoslavni svećenici, koliko nas je još ostalo u NDH, o Petrov-danu 1941. godine bili krenuti s parohija i iz logora Caprag, i izgnani u Srbiju, objasnilo mi se tek na pro-

cesu Stepincu. Kada je Hitler naredio da Štajerska i Gorenjska opet budu njemačke zemlje (machen Sie mir das Land wieder deutsch), otpočelo se u Sloveniji s progonima učitelja, seoske inteligencije i svećenika, viđenijih ljudi, koje su počeli prebacivati u Srbiju. Na to je Stepinac stupio u vezu s njemačkim komandantom u Zagrebu, generalom Gleise-Horstenu (bivšim austrijskim oficijom) i kazao da slovenski svećenici kao katolici nemaju što raditi u Srbiji, pa bi njih bilo bolje slati u Hrvatsku, ra-

čunajući na masovni prijelaz, pokrst pravoslavni u katoličanstvo, a iz Hrvatske mogu se još preostali pravoslavni svećenici otpremiti u Srbiju. Tako je došlo do našeg izгона« (2000, str. 69).

I Đuro Zatezalo u ranije citiranom povijesnom prilogu »Srbi u Karlovcu« nije ipak mogao odoljeti takvom pristupu hrvatskim katoličkim velikanima kada spominje apel kardinala Franje Kuharića iz ožujka 1994. Korektno je citirao njegove riječi: »Što je s čovjekom i u čovjeku da može tako strašno mrziti, tako strašno ubijati, mučiti, razarati, silovati? Što je to s politikom koja propagira rat da bi se osvojili tuđi prostori, otjerali nebrojeni ljudi iz njihovih domova? Za koga se moraju očistiti velika područja ljudskih obitavališta svojih pradjedova, djedova i otaca? Koji su to ljudi 'smeće' koje treba očistiti? Kako se zločin može nazvati 'čišćenjem'?« Međutim, taj kardinalov glas protiv zla Zatezalo nekorektno sužava u kontekst »rušenja katoličkih spomenika kulture« (str. 103). Tako se čitateljima sugerira kako onodobni prvi čovjek Katoličke Crkve u Hrvatskoj nije bio dosljedan u osudi svih zločina. Ispada kao da je reagirao samo u prigodama kada se zločini počinjeni nad katolicima, a da nije imao »sluha« za one nad pravoslavnim vjernicima i njihovim crkvama. No, sam izvor koji Zatezalo navodi (»Karlovački tjednik« od 17. III. 1994, str. 15) ni jednom riječju nigdje ne navodi »rušenje katoličkih spomenika kulture«. Kardinal u tradicionalnoj uskrstnoj poslanici govori općenito o besmislu ratova koji su »očitovanje prezira Boga i Božjih zakona i plod zla u svijetu« i koji »uvijek izviru iz neke pohlepe, oholosti i osvajačkih motiva«.

Zatezalo je završetak također, najblaže rečeno, površan, s jasnom namjerom »izjednačavanje krivnje«: »Koliko bi bilo manje patnji, ljudskih žrtava, silovanja, mržnje, uništavanja mukom stečene imovine da je bar nekada propovjednik, kršćanin, katoličke i pravoslavne vjere, bez obzira na rang u crkvenoj hijerarhiji, ovakve riječi uputio svojim vjernicima kada su izvršavali zločin miniranja spomenika, dizanja u zrak kuća, paljenja sela, ubijanja ljudi čitavih zaselaka, protjerivanja sa svojih vjekovnih ognjišta...« (str. 104).

Šutnja katoličke crkvene hijerarhije o zločinima tijekom Domovinskoga rata uvriježena je teza u jednom dijelu javnosti koja se rado i često protura na domaće i svjetsko medijsko tržište. Međutim, činjenice govore upravo suprotno, a njih je dosada najtemeljiti obradio dr. Tomislav Markić u svojoj disertaciji: »Mir je djelo pravde. Zauzimanje hrvatskih katoličkih biskupa za mir u Hrvatskoj (1991-1995)«. Za razliku od paušalnih i ničim dokumentiranih tvrdnja raznovrsnih Zatezala, ona činjenično i krono-

»Ljetopis«, godišnjak Srpskoga kulturnog društva »Prosvjeta« iz Zagreba, od 1996. do 2004. donio je više neprihvatljivih ocjena i tvrdnja, kleveta, neistina i uvreda na račun Katoličke Crkve u Hrvatskoj pa želimo na to skrenuti pozornost javnosti prikazujući to u nešto širem kontekstu »govora mržnje« u tim godišnjacima.

loški na 513 stranica pokazuje na koji su način hrvatski katolički biskupi djelovali u teškim godinama Domovinskoga rata. Vrijedi kao nadopunu spomenuti i studiju Josipe Valentić »Ekumenski i međureligijski događaji 1994. i 1995. godine prema izvješćima Ike«, koja donosi čak 929 međureligijska i međukonfesionalna zabilježena događaja u samo dvije spomenute godine, što je brojidbeno više od jednoga dneвно!

Potpis za Šešelja

Nakon svih tih podmetanja, iskrivljivanja i krivotvorina, zaključak o zločinačkoj Katoličkoj Crkvi je neizbježan. To je jasna poruka u razgovoru Borisa Rašete s Borisom Budenom »O identitetu mislim sve najgori...«: »Skoro da nema konstitutivne nacionalne ikone koju nije oskrvnuo. Bog je - kaže Buden - postao Hrvat, Crkva je najveći ratni profiter. Gotovac je bio 'rasista s ljudskim likom', državotvorni je mit izgubio svaki smisao« (2002, str. 327).

»Ja sam nacionaliste u to doba sve skupa na neki način idealizirao. Mislio sam da su žrtve totalitarizma i da u osnovi nisu tako destruktivni kako ih je režim prikazivao. Potpisivao sam peticije za njihovu slobodu. Za Šešelja naprimjer. Slično poštovanje imao sam i prema Crkvi. Kao ateist nisam vjerovao u boga, ali sam vjerovao da vjernici vjeruju, vjerovao sam u autentičnost njihove vjere. Devedesetih su se nacionalisti pokazali daleko gorima od mojih najcrnijih slutnji. Pokazalo se da sam sasvim nekritički podcijenio njihov destruktivni potencijal. A što se hrvatske katoličke crkve tiče, danas znam da im je bog zadnja rupa na svirali. Danas kad su crkve pune, gotovo niko ne vjeruje. Takvu dekadenciju nisam ni u snu zamišljao. Crkva je danas ideološki aparat hrvatske države i najveći ratni profiter na ovim prostorima. Izgubila je doduše boga, ali je zauzvrat dobila Hrvatsku. Ni to nije malo« (2002, str. 331).

Tomislav Vuković

Nastavlja se

»Ubijena« tzv. Republika Srpska Krajina

Druga strana »medalje« o uzrocima »Ljetopisova« govora mržnje leži, očito, u nestanku tzv. Republike Srpske Krajine. Danas je posve jasno da je u tu fantomsku državu tvorevinu na okupiranim hrvatskim područjima, očišćenju ne samo od Hrvata nego uglavnom i od svih ostalih ne-Srba, veći dio Srba iz Hrvatske polagao velike nade. No, kad su njihovi separatistički velikosrpski snovi srušeni u nekoliko dana g. 1995, preostala im je jedino mržnja zbog nemoći, gorčina zbog osjećaja napuštenosti od »svojih«, očaj zbog neostvarenog obećanja o »svim Srbima u jednoj državi«, nevjerica i prikriveni bijes zbog (unepovrat) rasplinite zemljopisne crte Virovitica-Karlovac-Karlobag, mučnina zbog nužnosti prihvaćanja Hrvatske kao vlastite države i sl. Zato je po »Ljetopiscima« Krajina »ubijena« i »uništena«, ona je Srbima »oteti zavičaj«, srpski je narod »progonjen« nakon bezuspješnog »spašavanja zavičaja od barbara«, Hrvati su dobili »nezasluženi trijumf«, hrvatske oslobodilačke akcije su »besmislene«, »za sve poražavajuće«, pojedini su istaknuti javni djelatnici odjednom osjetili da su u Hrvatskoj »zauvijek stranci«... Istodobno, »Ljetopis« lukavo (zapravo podlo) zabilježi pisanje o bilo kojem konkretnom zločinu počinjenom u tzv. RSK od »krajšnika« i njihovoj odgovornosti. Toga u »Ljetopisu« jednostavno nema (jedino se spominju u kontekstu jednake krivnje rijetke osude na razini metafizičkih, općemoralnih postulata), te je cjelokupna novija povijest srpskog naroda u Hrvatskoj na njegovim stranicama ispisana isključivo u »crno-bijeloj tehnici«.

Progonitelj i progonjeni još će se »ćerati«

Zato je Svetozar Livada u napisu: »Primišlje - oteti zavičaj«, spomenutom u prijašnjemu nastavku, pun emocija u »Krajinom«: »Moj zavičaj i ja živjeli smo dugo kao ranjene zvijeri. Međutim, ja još vegetiram - društveno mrtav, biološki živ na kraju puta. Primišlje - moj zavičaj, koji mi oduzeše, oteše - bi ubijeno istog dana kad ubiše cijelu Krajinu, kolovoza 1995. godine. To zovu oslobođenjem. Ja oslobođenje krajeva od ljudi razumijem kao historijski poraz - zločin. To više što nisu samo pobijeni prognani ljudi, nego su razoreni svi njihovi antropogeni sadržaji i znamenja koja svjedoče da je tu nekada davno i skoro živo obični seljački svijet. Uskoro će uslijediti prenamicanja toponima upisanih u sve zemljopisne karte i povijesne sadržaje. Neki već pola tisućljeća, a neki stoljećima. Onomastika je već dobro zadržana.«

Konkretni zločin i zločinci, oni su oduvijek konkretni, nisu i ne mogu biti izlika i povod za tako monstruoznu odmazdu prema kolektivitetu i kraju. To što su neki rebeli učinili, za svaku je osudu, ali to što čini oficijelni režim priznate države, prevršava svaku mjeru. Naime, prisiljava vlastiti narod na falsificiranje povijesti, na ozakonjenje zločina ubijajući, progoneći i otimajući

zavičaj svojih nevinih građana, i to samo zato što su drugog etneta« (1997, str. 272).

Napis Dušana Ivanića »Jovan Radulović na novim putovima pripovijedanja« prikaz je Radulovićeve knjige »Idealan plac«: »Ubrzo se dalo opaziti da se Radulovićevo pripovijedanje sve više usredotočuje na Dalmaciju kao na prostor krize međunarodnih odnosa, egzistencijalne zebnje, manjka trpeljivosti i složenih psiholoških kompleksa. Danas znamo koliko je bilo razloga za takvu zebnju - ne u literarnoj imaginaciji, već u golom životu: od velike, viševjekovne srpske zajednice, do tada otvorene svim oblicima i iskusejima zajedničkog života s hrvatskim narodom, ostao je tek njezin trag poslije osamostaljenja Hrvatske i uni-

Nakon hrvatskih oslobodilačkih akcija Miljenko Jergović izjavljuje da će u Hrvatskoj zauvijek biti stranac

štenja Republike Srpske Krajine« (2001, str. 454).

U uvodnim riječima »Ljetopisa« Čedomir Višnjić pojašnjava tezu o progonitelju i progonjenima s prilično prijetećom porukom: »Progon Srba, polako ali sigurno, postaje potencijalno opasan po progonitelja, koliko i za progonjene... Ova je knjiga onih koji su priznali poraz. Sami ne mogu da izvuku kola iz provalije, mogu samo da gundaju ukraj puta, ali znaju, ne samo da ćemo se »ćerati još«, već i to da ćeranje nikad ne prestaje. Radnja se tek povremeno ubrzava, likovi postaju bučni, potom se ispražnjeni pretvaraju u tihe pajace, ali uvijek je riječ o meču u kojem nema sudije i kojem se ne može odsvirati kraj. Tako se i užasni rat oko nas nastavlja sa svojom jeftinom i poraznom psihološkom logikom: niti je pobjednik shvatio nezasluženu svog trijumfa, ni poraženi zasluženu svoga sloma. Teško je reći što je teže od toga, ali tko prvi shvati, kupio je kartu za budućnost. Formula trenutka glasi: predaha nema ni za poraženog, a kamoli za pobjednika« (1996, str. 10).

Srbi i Crveni Kmeri

Bivša novinarka »Večernjeg lista« Milka Ljubičić u napisu »Srpski glas' Topusko (1993-1995)«, kao bivša glavna urednica tih »novina za obrazovanje, kulturna i društvena pitanja

Srba u Hrvatskoj« (str. 334), kako to doslovce stoji, završetak okupacije Hrvatske naziva »izgonom Srba cestovnim putem Topusko-Dvor ka matici Srbiji« (str. 339).

Na kraju teksta donosi citat srpskog akademika Dejana Medakovića iz njegova napisa »Daleko je matica«: »Zar bi nam se dešavalo, kao što se dešava u matici, da njezinu vlast više brine što su Crveni Kmeri izgubili jedno selo, a manje, mnogo manje što smo mi ostali bez Slavonije, Kupresa, Glamoča, Grahova...« (1996, str. 340).

O nestanku »RSK« piše i Boris Rašeta u tekstu »Marginalije o nestanku Krajine«: »Jednoga dana netko će, i među Srbima i među Hrvatima, morati postaviti pitanje odgovornosti za ovaj besmisleni i u krajnjoj liniji za sve poražavajući rat... Život u Krajini je nestao s kilometarskim kolonama koje su pod kolovoškim suncem krenule u nepoznato. S tim kolonama, otišla je u istom paketu i prošlost, i sadašnjost i budućnost jednog prostora i jednog tragičnog naroda koji je sigurno zaslužio bolju sudbinu i koji je, kao što je često radio u svojoj teškoj povijesti, otišao možda baš zbog - inata« (1997, str. 289).

Prema napisu Svetozara Livade »Posljednji razgovor« (sa Stankom Koraćem i njegovom odnosu prema SKD »Prosvjeta«, uzroci ratnih događanja su poznati: »On (Korać, op. T. V.) će na to jednostavno: 'Pustimo to. Nego ne vidiš li da je sa Srbima u Hrvatskoj kraj?...' Jesi li i sam opisivao rang zaostajanja (ne)razvijenosti gdje su Srbi nastanjeni, da prema Topuskom, najradioaktivnijoj banji, poznatoj iz rimskog doba, vozi jedan autobus - poštanski dnevno, a prema Krapinskim Toplicama 150 autobusa. Da se u škole u Krajini u prosjeku u jednom pravcu putuje 7 km« (str. 9-10). Livada pokušava smiriti napetost u razgovoru, a Korać nastavlja u započetoj tonu: »I počnem mu isticati da kada su (Hrvati, op. T. V.) manje bili politički osviješteni, nisu dozvolili primjenu rasnih zakona i da su svojim antifazišmom otklonili zločin. Tada mi prvi put u životu izreče nekoliko sočnih psovki, iako ga znam godinama i znam da njegov običaj

»Život u Krajini je nestao s kilometarskim kolonama koje su pod kolovoškim suncem krenule u nepoznato. S tim kolonama, otišla je u istom paketu i prošlost, i sadašnjost i budućnost jednog prostora i jednog tragičnog naroda koji je sigurno zaslužio bolju sudbinu i koji je, kao što je često radio u svojoj teškoj povijesti, otišao možda baš zbog - inata.«

nije bio da psuje: 'Ne spominji mi rasne zakone. Ti si mi ih prvi pokazao kada si sređivao arhivsku građu, a danas ti ne pada na pamet da nisu nikad u cjelini publicirani. Što se ne upitaš zašto?... Ali sada je drugo. Mi sada imamo u Hrvatskoj programski pokret nasrtaja na Srbe i njima je kraj, i ti to ne vidiš da si k meni došao praktično kao čuvar grobova« (1997, str. 10).

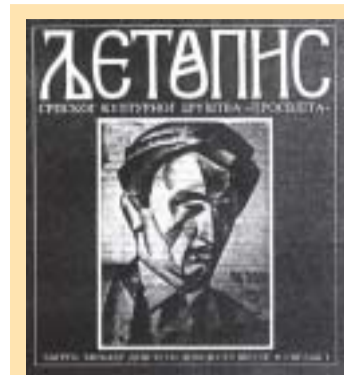
Putovanje u koloni

Mirko Demić, bivši časnik JNA i nekadašnji djelatnik »Srpskoga glasa«, glasila koje je izla-

zilo u tzv. Republici Srpskoj Krajini, u autobiografskom uratku »Ja, Srbi i Hrvati« opisao je ta prijelomna zbivanja otvoreno, odrješito, tj. »vojnički«: »Na televiziji vidim, zaprepasten, mog klasića (tj. kolegu iz istoga naraštaja časničke škole, op. T. V.) kako na igralištu u Kranjčevićevoj prima zastavu od Tuđmana... Krajem listopada, kad mi ponestaje novca, konačno dolazim na Baniju (iz Beograda, kamo se ranije sklonio s obitelji, op. T. V.). Spašavam zavičaj od barbara!... Dolazi zatim 1995. godina. Krenula je kolovoška egzekucija... Bio sam u onoj nepreglednoj koloni. Čini mi se da bi me bilo sramota da nisam bio u njoj. I tu sam vidio mnogo toga. Vjerujem kako je bilo časnije putovati u koloni nego biti na mjestu onih koji su nas tjerali...« (1999, str. 411-412).

Čedomir Višnjić u uvodnim riječima »Ljetopisa« šalje istu poruku, ali na profinjenoj i slikovitoj, njemu primjerenom intelektualnoj razini: »Gledaoci vestern-filmova sjećaju se sigurno jedne od najefektnijih vještina toga žanra. Jahač jaše na dva konja istovremeno da im s po jednom nogom stoji na leđima. Slabo opterećene životinje jure punom brzinom i za jahača je sve u redu dok ih je u stanju držati uporedo. A kad nije, nema mu druge nego izabrati i vratolomnom operacijom zajahati na klasičan način... Koliko je ova slika živa, toliko je i analogija jasna. Srbi koji žive sa ili blizu Hrvata putovali su s ovakvom zapregom stoljećima, uglavnom vozeći se u kolima i po određenoj cijeni. Nakon što su se životinje prvi put otrgnule svakoj kontroli, potrgale ormu, zbacile nedoraslog kočijaša, u prvoj polovini četrdesetih, morali su zajahati i bez prave mogućnosti da biraju. Kada je opet krenuo sveopći galop, pola vijeka kasnije, nastojali su do posljednjeg trenu zadržati zapregu paralelno (molim, o narodu govorimo), a kad su životinje definitivno krenule svaka na svoju stranu, svaka prema svome zidu ili provaliji, svejedno, nije moglo završiti drugačije nego treskom na leđinu, nosom u blato i balegu.«

O tim je događajima puno izravniya Divna Zečević u zapisu »Riječ uz riječ«: »Objasnila sam razlog zašto smatram potrebnim upravo razgovor s ocem Milenkom Popovićem. Cijelo vrijeme rata ostao je s nama, pripadnicima Srpske pravoslavne crkve u Zagrebu. Prije svega, pažnju mi je privukla građanska hrabrost u odlučnom iznošenju vlastitog mišljenja: isto toliko idealno koliko i neophodno svojstvo pravoslavnog svećenika. Pročitala sam tekst Milenka Popovića objavljen u 'Vjesniku' (ozbiljnosti njegova lika i djelovanja treba istaći da je oženjen i ima četvero djece), kad je uzoritom kardinalu Franji Kuhariću iznio slučajevne rušenja i devastiranja pravoslavnih crkava i upozorio na netočnost tumačenja da su 'Srbi bježali iz Hrvatske, jer je nisu željeli', nego upravo suprotno. 'Srbi su bježali iz Hrvatske jer ih

»Ljetopis«, godišnjak Srpskoga kulturnog društva »Prosvjeta« iz Zagreba, od 1996. do 2004. donio je više neprihvatljivih ocjena i tvrdnja, kleveta, neistina i uvreda na račun Katoličke Crkve u Hrvatskoj pa želimo na to skrenuti pozornost javnosti prikazujući to u nešto širem kontekstu »govora mržnje« u tim godišnjacima.

ona nije željela! Obračanje predsjednika Tuđmana, poziv Srbima da ne bježe i ostanu mirno u svojim kućama nazvao je 'najobičnijom taktičnom fintom za propagandnu uporabu', zvučnom kulisom za međunarodnu javnost. Dio onih malobrojnih koji su povjerovali pozivu ubijeni su u Oluji i nakon Oluje. Podaci raspoloživi HHO« (1999, str. 212).

Traktori Miljenka Jergovića

»Ljetopisova« ideološko-politička »poslastica« istupi su »slobodnogumih« i »neutralnih« (uz to, po mogućnosti, još i »hrvatskih«) javnih djelatnika, jer se tako dobiva na »objektivnosti« i »uvjerljivosti« u prikazivanju povijesnih događanja. Zato je Miljenko Jergović s tekstom »O vuku i traktorima« pun pogodak: »Ti traktori bili su znak da Hrvati pripadaju istom onom dijelu čovječanstva kao i Srbi. Zapravo, nije problem bio u traktorima, nego u posve hladnom, ravnodušnom i nezainteresiranom odnosu Zagrepčana prema ljudima koji odlaze. S tim odlazećim traktorima polako sam izgubio iluziju da o Hrvatskoj mogu nešto znati, da mi ta zemlja može postati bliska i poznata na način moje zemlje. Kada su otišli ljudi na traktorima, ja sam ostao svjestan da ću ovdje zauvijek biti stranac i da ću u skladu s bontonom stranca podnositi ljude koji nisu osjetili užas jer su ljudi na traktorima otkinuli komad njihove zemlje, dio njihova identiteta, ono nešto što im je trebalo pripadati, a prema čemu, eto, nemaju nikakav odnos. Pritom uopće nije najvažnije hoće li se ljudi s traktora jednom vratiti. Čak i da se svi vrata, ostaje činjenica da ih Hrvatska ne osjeća kao dio svoga identiteta... U svome životu još uvijek nisam osjetio što znači biti Hrvat« (1998, str. 377.)

Tomislav Vuković

Nastavlja se

»Jadno Srpstvo u ovoj tuđini!«

Koliko je »ljetopiscima« Krajina pri srcu, pokazuje i Dušan Mrkić u priči iz djetinjstva naslovljenoj »Stoja Todorović«. U njoj opisuje svoj odlazak u karlovačku gimnaziju: »Velika škola, teški predmeti, svakog sata drugi profesori. Nisam znao ni govoriti hrvatski, to jest znao sam, kao i Stoja, samo one osnovne riječi koje su nam bile potrebne. Bio sam seljačko dijete, vlah, mican, cigan (istaknuo autor, op. T. V.). Stidio sam se i sebe i svojih, a opet nisam mogao biti ništa drugo, nego što sam bio« (1997, str. 52).

I on i uredništvo »Ljetopisa« smatraju posve normalnim da se pet godina nakon osamostaljenja Republike Hrvatske grad Rijeka smješta u Krajinu, tj. Jugoslaviju. O spomenutom autoru u knjizi »Canadian Who is Who«, tiskanoj g. 1996, stoji: »Mrkić Dan Dušan, B. A., writer, diplomat; Rijeka, Krajina, Yugoslavia, 11. Dec. 1939« (isto, str. 52).

»Srpske krajiške općine«

Jovo Bajić u tekstu »Posljednje desetljeće života i smrti Ljubomira Micića« donosi široj javnosti nepoznati detalj iz života srpskog pjesnika, sa zanimljivim nabrajanjem »srpskih krajiških općina«: »Branislav Skrobonja čuva papirić pisan Micićevom rukom pola godine prije njegove smrti, gdje on prenosi sadržaj jedne novinske vijesti, gdje se najavljuje da će se u Jajcu 21. veljače 1970. godine održati skup predstavnika općina Bosanske Krajine, koje su pripadale Bosni i Hercegovini, i srpskih krajiških općina koje su bile u sastavu tadašnje Hrvatske (Novske, Petrinje, Dvora na Uni, Kostajnice i Slavenskog Broda). Ovoj regionalnoj zajednici pridružile bi se i neke općine u središnjoj Bosni - Doboj i Teslić« (2001, str. 262).

Tzv. RS Krajina po »ljetopiscima« bila je i izdavački raj, kako to s ushićenjem i nostalgijom tvrdi Svemir Popović u napisu »Pregled izdavačke djelatnosti u Krajini 1990-1995«: »U proteklih pet godina, u vremenu dok je egzistirala odvojena od Hrvatske, Krajina je imala značajnu izdavačku djelatnost. Činjenica je da se na ovom prostoru, za relativno kratko vrijeme, pojavilo mnogo više novina, časopisa i ostalih publikacija nego u 45 godina postojanja Socijalističke (Narodne) Republike Hrvatske« (1996, str. 442).

»Nakon 4. kolovoza 1995. neki naslovi pripremani u istočnom dijelu Krajine štampani su, a novine izlaze i dalje. Neki od pripremanih u zapadnom dijelu štampani su u progonstvu, ali većina čeka neke bolje dane što je već druga tema« (1996, str. 443). Za ilustraciju objavljena je naslovnica jedne od tih »krajiških« novina »Pakračke novosti« na ćirilici s velikim naslovom »Auto-put za srpske prostore«.

Mladen Sukalo u tekstu »Graničnost kao književni fenomen« donosi prikaz knjige Dušana Ivanića. »Književnost Srpske Krajine«, koja je objavljena u Beogradu 1988. U njemu se

pojašnjava naslov, u kojemu nekoga, možda, iznenađuje veliko slovo »S« u pridjevu »Srpska«:

»Književnost Srpske Krajine' je noviji termin, nastao kao odjek pokušaja krajiških Srba da izbore samoopredjeljenje u uvjetima raspada jugoslavenske države i osporavanje njihove konstitutivnosti tijekom odcjepljenja od Hrvatske. Ali taj termin nije ograničen kratkovjekom krajiškom državom, već postaje najtočnija, najpunija odrednica cijeloga književnog rada ovoga dijela srpskog naroda. Na austrijskom tlu je obitavao u uvjetima posebnog statusa - obveza i prava koja proizlaze na graničnom području. Gubeći povijesni izborni položaj ravnopravnosti i konstitutivnosti unutar većih državnih cjelina, narod je izgubio, ne znamo za koje vrijeme, i svoju zemlju... Mada nigdje izričito ne spominje, ali Ivanićevo obrazloženje 'književnosti Srpske Krajine' zasnovano je prije svega na jezičnom principu koji se skoro u potpunosti podudara s geopolitičkim okvirima danas nepostojeće Republike Srpske Krajine. Istočnohercegovački dijalekt štokavskog govora, koji je prihvaćen kao osnova književnog jezika, na prostorima Hrvatske (onako kako je geopolitički definirana od 1945. godine) obuhvaća prostore sjeverne Dalmacije, Like, Korduna, Banije, Slavonije, zapadnog Srijema, Baranje i Zumberka (ova regija jedino nije uključena u RSK od 1990. do 1995) a koji su dva-tri stoljeća pod austrougarskom vlašću svodeni pod zajedničko ime - Vojna Krajina.« (1999, str. 489).

Koncert »Belih orlova«

Dušan Čalić u prikazu »Srpski kulturni centar Vukovar (1992-1998)« piše o djelovanju te srpske kulturne ustanove: »U procesu mirne reintegracije obveza svih organizacija zatečenih na području pod kontrolom UNTAES-a bilo je izvršenje registracije i usklađivanje s propisima Republike Hrvatske. Kako SKC nije mogao ispuniti uvjete tražene Zakonom o usta-

novama kulture, njegov je rad, po sili zakona, prestao... Na mjestu gdje je nesigurnost bila svakodnevica, okruženi bolom, tugom, ljutnjom i patnjom, u vremenu koje danas pamtimo kao mučno i tragično. SKC je bio svjetiljka koja je oplemenila djetinjstvo i mladost velikog broja djece i mladih« (2001, str. 292).

Čime se SKC trudio »oplemeniti« ljude doznaje se iz poglavlja: »Pregled aktivnosti Srpskoga kulturnog centra« (str. 292-318). Vrijedi spomenuti samo neke događaje: 3. lipnja 1992.

izložba slika Milića od Mačve; 20. lipnja 1992. izložba akvarela Saše Bjelovuka iz Vukovara: »Vukovar - srpska Hirošima«; 4. listopada 1993. tribina o genocidima nad srpskim narodom, na kojoj je sudjelovao i dr. Milan Bulajić; 21. studenoga 1994. koncert orkestra »Beli orlovi«; 22. studenoga 1994. koncert rock-grupe »Vampiri« s gostom večeri Borom Đorđevićem; 24. ožujka 1995. znanstveni skup »Srijem i Slavonija - srpske zemlje« na kojem je sudjelovao i dr. Vasilije Krestić, i dr.

Četnici i »zapadni srpski krajevi«

Četnikovanje, prošlo i sadašnje, nemoguće je, dakako, zamisliti bez četnika. Oni su u Hr-

»Ljetopis« je bez ikakvih dvojba prenio tvrdnju da je Rijeka u Republici Srpskoj Krajini, tj. Jugoslaviji

vatskoj bitno vezani uz pojam »zapadnih srpskih krajeva«. U tom ih kontekstu spominje Dušan Mrkić, u zbirci kratkih priča »Zapisi s Korduna«. U jednoj od njih naslovljenoj »Sokolovići« piše: »Godine 1945. četničke vojvode izvedoše deset hiljada ljudi, samo iz Kninske krajine. Ti isti izvedoše kasnije još dva-tri puta toliko žena i djece. Odoše. Njihova djeca, a pogotovo njihova unučad, novi su naraštaji tuđim narodima. Hiljade Srba se odselilo u Vojvodinu. Na hiljade nas pobježe jedan po jedan. Koliko se Srba izgubi među Hrvatima! 280.000 pobježe ispred oluje 1995, djelomično i s onima što su otišli ranije. I zapadni srpski krajevi ostaše pusti« (1997, str. 44).

Zanimljivo je da partizanski prvoborac i komunist Opačić u već citiranom tekstu »Stanko Opačić Đanica - Rade Bulat« spominje četnike u kontekstu dobrotvora: »U Bović je otišao moj komšija Miloš Bijelić općinski blagajnik. To je zaista bio nitkov. Dijete iz jedne lopovske kuće, radikali ga digli do blagajnika, postao je sekretar četničkog udruženja i kad su 1941. došli ustaše, on im je predao popis četnika, jer ga je on imao, pa prodao te svoje dobrotvore« (1996, str. 257-258).

Bilo bi dobro čuti objašnjenje vodećih »ljetopisaca«: Zar doista misle kako hrvatski porezni obveznici nemaju pametnijeg posla, nego svoje novce trošiti na protulbanske izljeve mržnje suvremenih četnika, i to onih iz Srbije? Naime, putopis Jovana Radulovića »Književna večer u Peći« ilustriran je naslovnica njegovih »glasovitih« romana »Ilinštak« i »Golubnjača«. S pu-

ta po Kosovu i Metohiji g. 1983. s Rajkom Petrovim Nogom i Stevanom Raičkovićem zabilježio je između ostaloga i ovo: »Stevan primećuje da su sve benzinske crpke na Kosovu od INE, nigdje JUGOPETROLA!« (str. 282).

»Oko svih se (članova nekog albanskog KUD-a, op. T. V.) brine, trčkaralo njihov vođa, tipičan provincijski učitelj, oko pedesetih godina - mršav, proćelav, brkovi kao u Mahmuta Bakalija. Stevan komentira: 'Ovo im je Gebels'... Počinju pjesmu s beskrajnim zavijanjem« (2001, str. 283).

U nastavku teksta taj se »Gebels« spominje u više navrata. (Joseph Goebbels bio je njemački političar, vođa promidžbe Nationalsocijalističke stranke, bliski Hitlerov suradnik i ministar u njemačkoj vladi, op. T. V.)

Nacisti iz Zaprešića i Siska

A uvodni tekst Čedomira Višnjića u jednome »Ljetopisu« nije potrebno ni komentirati: »A i kako drukčije da se osjeća predstavnik jedne srpske kulturne ustanove u Hrvatskoj, obilazeći sela i starčad po Lici, Kordunu i Baniji, nudeći im srpsku knjigu, novine, biblioteke, znanstvene prospekte, web-stranicu... Njima kojima je jedna kćerka i zet u Australiji, sin u Somboru, pomaže ih jedino zet iz Zagreba, ponekad navratni čak i unuk Domagoj. Njima, koji ipak imaju kravu, ali iz donacije, mirovinu iz koje pomažu onog u Somboru, koji se pomalo čude omladini koja se sastaje kraj zidina davno porušene crkve, i koji se boje svoga prvog 'komšije', nacista doseljenog iz Zaprešića ili Siska« (str. 9).

»Tamo gdje možemo raditi i ono što umijemo raditi relativno izolirani i samoizolirani, tamo brzo i napredujemo. Nasuprot tome, tamo gdje se traži tolerancija lokalne većinske vlasti i stanovništva, i na drugoj strani, volja i hrabrost manjine da insistira na svojim formalno proglašenim pravima, tamo stvar obično vrlo teško kreće s mrtve točke« (2003, str. 10).

Taj tek manji dio teško shvatljivih i prihvatljivih poruka »Ljetopisa« najbolje je završiti tekstem Slobodana Mileusića »Zapis iz jabuke«, u kojem se, možda, nalaze barem neki odgovori na brojna pitanja. Crtime iz povijesti novopavljanske srpskopравoslavne parohije kod Bjelovara, a donosi i izvješće tamošnjeg svećenika Mihaila Solarića od 7. srpnja 1903: »Baš sam ovijeh dana imao posla i sa svećenikom i katehetom zagrebačkim Dimitrijem Vitkovićem, koji se kao kateheta pravoslavni potpisivaše latinicom na školi, na svjedodžbama. I taj čovjek i kukavni Srbin pred svom braćom reče da on piše latinicom 'iz uvjerenja'. Sreća što su ovakovi junaci rijetki inače bi zlo bilo po jedno Srpstvo u ovoj tuđini« (2004, str. 469).

Manihejska tehnika

Mogući prigovor da su citati objavljeni u feljtonu istrgnuti iz konteksta, koliko god na prvi pogled djeluje uvjerljivo, teško je ipak prihvatljiv jer je sam kontekst, tj. opći dojam nakon

»Ljetopis«, godišnjak Srpskoga kulturnog društva »Prosvjeta« iz Zagreba, od 1996. do 2004. donio je više neprihvatljivih ocjena i tvrdnja, klevešta, neistina i uvreda na račun Katoličke Crkve u Hrvatskoj pa želimo na to skrenuti pozornost javnosti prikazujući to u nešto širem kontekstu »govora mržnje« u tim godišnjacima.

pročitano bilo kojeg broja »Ljetopisa« ili svih njegovih godišta zajedno još i puno gori. To znači da su hrvatsko-srpski odnosi i položaj srpskog naroda u Hrvatskoj, od doseljenja Srba u hrvatske krajeve sve do osamostaljenja suvremene hrvatske države, oslikani isključivo manihejskom tehnikom. To znači da u mnoštvu tekstova o zatiranju, rušenju, zapostavljanju, raseljavanju, prekrštavanju, diskriminiranju, klanju, NDH, etničkom čišćenju, Oluji, zločinima nad Srbima tijekom Domovinskog rata i sl., »Prosvjeta« nije ni u jednom broju »Ljetopisa« smogla mrvicu moralne snage i, onako barem usput, spomenula Ovčaru (u ovome se kontekstu pod »Ovčarom« ne podrazumijeva samo konkretan događaj ubojstva hrvatskih ranjenika iz vukovarske bolnice, nego je to puno širi vremenski i prostorni sinonim za sve zločine počinjene nad Hrvatima).

Kako npr. objasniti činjenicu da »Prosvjeta« odmah nakon završetka Domovinskog rata, već g. 1996, tiska knjigu »Srbin do Srbina« Sime Lukina Lazića, autora srpskoga političkog programa sadržanog u glasovitom pokliču: »Do istrage naše il' vaše!« Zar su nakon Vukovara, Škabrnje, Lovasa, Dubrovnika, Tordinaca, tisuće prognanih Hrvata sa svojih ognjišta iz Republike Srpske Krajine i stotine masovnih grobnica, srpski intelektualci u Hrvatskoj smatrali baš tog autora »najpogodnijim« za objavljivanje?

»Ljetopis« se, kao što smo vidjeli, »dotaknuo« Hrvatske, hrvatskog jezika, Banovine Hrvatske, katolištva, Vukovara, Hrvatske vojske, Gline, Stjepana Radića, Slavonije, Franje Tuđmana, Srijema, Zaprešića, Domovinskog rata, bana Jelačića, Siska, Alojzija Stepinca, Dalmacije, Franje Kuharića, Zagreba, »Oluje«, Dubrovnika, isusovaca, Matice hrvatske, Baranje, hrvatskoga nacionalnog identiteta, Vatikana, Vlade Gotovca, hrvatske himne..., tako da članovima njegova uredništva i suradnicima neće biti nimalo lako odgovoriti na pitanje: Što je uopće ostalo pošteđeno? Svejedno, dok budu smišljali odgovor, mogu mirno čekati svoj dio »proračunskog kolača« za sljedeću godinu. A hrvatski porezni obveznici? Pa, njih i tako nitko i nikada nije ništa pitao dok je »Prosvjeta« redovito tiskala svoje godišnjake!

Tomislav Vuković

Svršetak